

El pes del passat

Text > JOSEP PASTELLS

Enmig de l'enorme quantitat de novetats que arriben cada mes a les llibreries, la primera novel·la de la periodista i professora Mar Camps i Mora (Palamós, 1991) reuneix prou mèrits per sobresortir en l'enorme i amorfoceà en què s'ha convertit el món editorial. D'entrada, *Sense mans pel camí fondo* no sembla en absolut una primera novel·la. La prosa evoca-dora i plena de tonalitats, els dots nar-ratius i el llenguatge propi i genuí de l'autora s'acompanyen de l'evidència que té coses a dir i habilitat per dir-les, i s'enriqueixen amb la constatació que sap explorar la condició humana men-tre basteix una història sobre la identi-tat i el pas del temps.

Més que d'una novel·la, podríem parlar d'un dietari ficcionat, d'un exer-cici estilístic concebut per capturar el pes del passat i la força de la tradició. La trama se centra en les peripècies i els records de la protagonista, la Júlia, que en vorejar els trenta anys sent que s'ofega a la seva Valltorta natal i deci-deix traslladar-se al sud d'Itàlia per treballar de voluntària en una ONG que es dedica a acollir refugiats. Els canvis d'època i d'escenari no deixen de ser una excusa per projectar imat-ges, sensacions i reflexions que retra-ten la vida quotidiana de la Júlia i, tam-

bé, la seva capacitat de mirar enrere i sentir-se acompanyada quan s'adona de les transformacions derivades del pas del temps. Com quan recorda l'avi i el besavi i diu: «Ho devien patir, això: veure com el món que havien conegut ells i els seus avantpassats desapareixia. Veure com els camps, els boscos, ja no rendien, i la rajoleria tampoc arriava, i ells s'havien de desprendre de tot allò que els altres hereus havien heretat, comprat, llegat. Perquè aquesta era la funció dels hereus: preservar el patrimoni familiar i la casa pairal».

La novel·la, absorbent i amanida amb pinzellades poètiques, ofereix també pensaments profunds. En par-lar dels refugiats, per exemple, la Júlia diu: «Avui no hi ha hagut cap arribada. No hi ha ningú rere la tanca, ni homes ni dones, ni joves ni mainada embol-callats amb mantes. Ni policies ni am-bulàncies. Cada setmana arriben bar-ques de Líbia, Egipte i Turquia. Molts no saben el dia que han nascut, però tots recorden el dia que arriben a Eu-ropa. Morir és una possibilitat i sobre-viure, una espècie de loteria».

Rere la Júlia, és clar, hi ha la Mar, una autora jove capaç d'escriure (o fer escriure a la seva protagonista) frases plenes de saviesa: «Si em moro un dia d'estiu només quedarà palla als camps.

CAMPS, Mar. *Sense mans pel camí fondo*. Cassà de la Selva: Gavarres, 2025. 109 p.

En aquestes dates sembla impossible pensar que una terra tan eixuta pugui tornar a ser fèrtil. El dia que em mori els dragons es continuaran enfilant per les parets sense voler ser vistos; si plou, les granotes raucaran lluny, camp a través, al torrent Vermell. Hi haurà un nen, o una nena, que sentirà per primer cop el cant d'un grill, però no sabrà encara què és. Dels principis i de les primeres vegades poc ens en recordem: són atzarosos, imprevistos, innocents; els finals acostumen a ser més premeditats, cruels, conscients».

Bruixes per donar i per vendre

Text > PERE MARTÍ I BERTRAN

José Luis Bartolomé (Areny de Noguera, 1954) és un home po-lifacètic: professor, poeta, autor de narrativa policíaca, articulista, estudiós de la cultura popular... En aquest darrer terreny ja havia publi-cat, per exemple, el recull *Llegendes i altres romances de Palau-saverde-ra* (2021), i ara ens n'ofereix un altre d'allò més documentat, com és habi-tual en ell, dedicat a contes i conta-lles de bruixes garrotxines. Es trac-ta del volum titulat *Pet s'escaire*, un títol manllevat d'una de les fórmu-les de transformació de les bruixes,

com trobem en alguns dels textos publicats.

Bartolomé hi recull setze contes protagonitzats per bruixes i escrits, o recollits, per autors molt diversos. El principal, Josep Berga i Boix (1837-1914), del qual n'hi trobem sis. La resta són de Josep Berga i Boada, Josep Sa-derra, Lluís G. Constans, Ramon Pujo-lar, Joan Basté... Els més antics van ser publicats en revistes del primer quart del segle xx i els més moderns són de finals del mateix segle.

Bartolomé ens informa de la pro-cedència dels textos tant a la intro-

ducció, en la qual, a més, en justifica la tria, com a l'apartat final, «Font dels contes». Val a dir que l'antòleg hi manté els textos tal com van ser pu-blicats originalment; molts, doncs, amb ortografia prefabriana, cosa que en dificulta la lectura per a un lector no acadèmic. Creiem que com que no es tracta d'una edició ni filològica, ni crítica, ni anotada, sinó més avi-at d'una edició divulgativa, hauria valgut la pena actualitzar els textos segons la normativa de l'IEC (Insti-tut d'Estudis Catalans). També s'ha de dir, però, que de la majoria n'hi ha

El sentiment de pèrdua

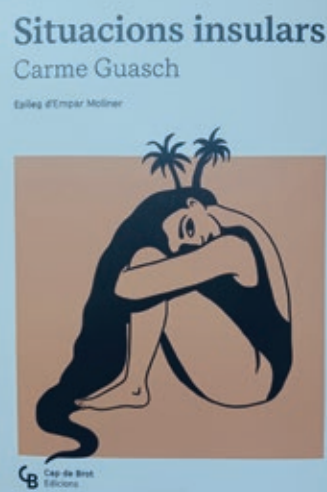
Text > XAVIER XARGAY I OLIVA

Reconec que vaig començar la lectura amb mal peu: a l'inici de l'epíleg, Empar Moliner explica que, per enllaminir el director del programa de ràdio en què col·laborava, per entrevistar Carme Guasch li va dir que era la *mare de...* Vaig arrufar el nas i em vaig preguntar si, com que a Hollywood ara es parla dels *nepobabies*, a casa nostra haurem de parlar de les *nepomamis*. Vaig decidir no respondre'm i començar el llibre pel primer conte, «Nit de Sant Joan». I després del primer, van anar passant, fluids, amens, a voltes molt brillants, els quinze contes restants.

Situacions insulars és el llibre de contes amb què Carme Guasch (Figueres, 1928 - Badalona, 1998) va guanyar el 1989 el Premi Víctor Català (avui dia, Premi Mercè Rodoreda). L'ha reeditat Cap de Brot Edicions de manera meravellosa: el tacte agradable del volum; l'olor de llibre quan l'obres; el dibuix net, insinuant i polisèmic de la coberta; la tipografia... tot convida a la lectura. I una vegada hi estigueu convidats us adonareu que el contingut supera les expectatives que us ofereix la part formal.

M'hi jugo un pèsol que quan Carme Guasch va escriure els contes, el concepte *empoderament* (amb l'ha-

bitual adjectiu *femení*) ni tan sols s'havia plantejat. Es parlava, clar, de feminisme, d'alliberament de la dona, d'igualtat. Tot això hi alena, al llibre, però també, vist des de l'actualitat, podem parlar de dones empoderades, que trampegen les petites tragèdies quotidianes i en surten reforçades. Vegeu, per exemple, el conte «El canvi de marxes»: la història, el to, el ritme i les anècdotes ens conviden a preveure un final trist, una de les típiques tragèdies femenines amb què es rabejava la cultura franquista que acabava de deixar enrere la societat de finals dels vuitanta; en lloc d'això, hi ha un esclat de vida sorprenent i una sorpresa literària que us alegrarà el dia. La resta de protagonistes són dones, tret del relat «Separació de fet», en el qual seguim un detectiu que fa un increïble descobriment, protagonitzat, també, per una dona. Per tant, hi ha setze personatges femenins que ens mostren les seves vides (o els fragments més estel·lars o tristos de les seves vides), sovint en ambients burgesos, gairebé sempre amb una buidor que les tenalla. El sentiment de pèrdua (o els sentiments de pèrdua, perquè també n'hi ha de tipus diferents) envernissa gairebé tots els relats, a vegades com un lleu esfumats de fons,

GUASCH, Carme. **Situacions insulars** [epíleg d'Empar Moliner]. Llagostera: Cap de Brot Edicions, 2025. 168 p.

a vegades com un traç gruixut que tenyeix tota la resta. Hi ha històries cruels («La dida»), amb finals sorprenents («El congelador», «No és bo que l'home estigui sol», «T'estimo, Eduard»), i a vegades el patetisme incomoda per creïble («Ànima de càntir») o per melodramàtic («Sense arrels»). I tot, exposat en un català plàcid, agradable, modern, ben girbat, amb un punt de risc com quan decideix acabar un conte amb un adverbí (ho anota Moliner a l'epíleg).

Havent acabat els contes, m'adono que havia mal interpretat l'epíleg i que, de fet, coincideixo del tot amb Moliner: Carme Guasch és una autora moderna i cal llegir-la (i *Situacions insulars* en concret) fins i tot malgrat que sigui la *mare de*.

edicions normativitzades publicades posteriorment.

I què hi trobem, en aquests contes? Doncs bruixes i més bruixes, amb els trets més característics del gènere: transformació en animals, aplecs o trobades amb el diable (sobretot els dissabtes o sàbats), malvestats de tota mena (pedregades i tempestes, mals d'ull...), metzines, beuratges i encanteris, etc.

Hi crida l'atenció la importància i el pes de l'Església, ja que sovint hi apareixen majordones, escolans, capellans, escapularis... I, és clar, unes quantes bruixes són majordones, com a «La majordona de les Fonts», «La bruixa» o «De bruixes. Traidoria d'un

escolà». També crida l'atenció que d'alguns contes ens n'ofereixi dues versions, com la història del sabater i les bruixes, que trobem narrada per Josep Berga i Boix i per Josep Saderra, o la dels dos geperuts i les bruixes, narrades per Josep Berga i Boix i per Ramon Pujolar Huguet. Aquesta darrera està en castellà, ja que la va publicar al volum *Folklore de nuestras comarcas*.

Les il·lustracions de Montse Rubio, inspirades en la tradició anglosaxona, són d'allò més reeixides i són una mostra de la seva capacitat de crear éssers fantàstics, com podem comprovar en altres obres seves. Criden l'atenció del lector començant per la coberta i la contracoberta.

BARTOLOMÉ, José Luis. **Pet s'escaire: Aplec de contes de bruixes de la Garrotxa**. Olot: El Bassegoda, 2025. 79 p.